

КЫРГЫЗ БИЛИМ БЕРҮҮ АКАДЕМИЯСЫ

Инклюзивдик билим берүү бөлүмү

Окууну өздөштүрүүдө кыйынчылыктарга дуушар болгон балдар

Аземова А.А. – Инклюзивдик билим берүү бөлүмүнүн
башкы адиси

Ар кандай муктаждыктары бар окуучулар деген ким?

- ➔ Бул категорияга аффективдүү чөйрөдөгү бузулуулары бар балдар, психикалык өнүгүүсү артта калган балдар, өнүгүү көйгөйлөрү бар балдар кирет. Бул топ балдардын эң аз корголгон топторунун бири болуп саналат, алар жашоосунун айрым жагдайларына байланыштуу башкалардан коом тарабынан терс тышкы таасирлерге көбүрөөк кабылышат.

Билим алууда муктаждыктары бар балдар (СОП)

Турмуштук оор
кырдаалда турган
балдар

Тобокелдик
тобу

ДМЧ балдар

Физикалык майыптуулук
Менталдык майыптуулук

"Тобокелдик тобун" аныктоочу критерийлер:

- - **Медициналдык** (ички органдардын өнөкөт оорулары бар, угуу, көрүү, сүйлөө органдарында көйгөйлөр бар, көп учурда жана узак мөөнөттүү оору, татаал медициналык операциялардан өткөн, гиперактивдүүлүк ж.б.)
- - **Социалдык** (балага карата ассоциалдык үй-бүлөдө (кайдыгер же агрессивдүү) жашоо, аз камсыз болгон үй-бүлөдө жашайт, качкындардын, мигранттардын үй-бүлөсүндө (адаптация жана тил көйгөйлөрү) ж.б.)
- - **Педагогикалык** (жазуу тилинин жана окуунун бузулушу, окууда туруктуу ийгиликсиздикке ээ)

Окууну өздөштүрүүдө кыйынчылыктарга дуушар болгон балдардын категориясына

- - өнүгүүсүндө аномалиялары жок (акыл-эси сакталган);
- - мектепке кабыл алууда мектеп жетилгендигинин деңгээли төмөн;
- - социалдык ролун өздөштүрүүдө жана билим алууда кыйынчылыктарга дуушар болгон окуучулар;

Кыйынчылыктардын келип чыгышынын себептери төмөнкүлөр болушу мүмкүн:

- - баланы мектепке даярдоодогу кемчиликтер,
- - баланын соматикалык жактан начарлашы;
- - айрым психикалык функциялардын жана таанып-билүү процесстеринин калыптанышынын бузулушу;
- - окуу жана жазуунун калыптанышынын бузулушу (дислексия, дисграфия).

Сүйлөө жөндөмү бузулган балдардын психологиялык өзгөчөлүктөрү

► **Кабылдоо** (*восприятие*) - кепти кабыл алуусунун фонематикалык угуу жана көрүү сезимдери бузулган болсо, бала жай, текстти, сөздөрдүн грамматикалык формаларын түшүнө албай кыйналат. Тамгаларды, сандарды таануу мүмкүнчүлүгүнүн бузулушу байкалат: бала жазылышы окшош тамгаларды чаташтырат.

➔ **Эс тутум** (*память*) - бала укканын, көргөнүн, сезгенин эстей албай калат. Мындай окуучулар мугалимдин өткөн сабагын эске тута алышпайт. Жана сүйлөө речинин деңгээли канчалык төмөн болсо, эс тутуму ошончолук начар болот.

➡ **Көңүл** (*внимание*) – бала тез чарчайт, узак убакыт бою көңүлүн топтой албайт. Ал ката кетирет, мугалимдин көрсөтмөлөрүн жарым-жартылай гана кабыл алат, өз ишин араң көзөмөлдөйт.

➔ Ой жүгүртүү (*мышление*) – өнүгүшү тегиз эмес: сүйлөө речи начар, ой жүгүртүү динамикасы жетишсиз. Баланын окууга, үйрөнүүгө кызыгы жок, түшүнүктөрдү жалпылоо, айырмачылыктарын аныктоо, абстрактуу ой жүгүртүү кыйынчылык келтирет.

➔ **Элестетүү** *(воображение)* -

кыймылдын жетишсиздиги,
инерттүүлүк жана тез чарчоо.

Логикалык аныктыгынын

жоктугу, чыгармачылык

эмоционалдык кедейлиги

белгиленет.

➔ Эмоциялар жана эрк (*эмоции и воля*)

Бала, кыймылдуу тынчы жок, орой, тентек, , пассивдүү же коркок болот. Мындай балдар демилгелүү эмес, башкалардан көз каранды, кээ бирлеринин аралыкты сактоо сезими өрчүбөй калган.

Сүйлөө бузулушунун жалпы түрлөрү

Алалия - физиологиялык угуу жана интеллектти сактоо менен катуу өнүкпөгөндүк же сүйлөөнүн толук жоктугу; мээнин кортикалдык сүйлөө борборлорунун органикалык бузулушунан келип чыгат.

- **Дизартрия** - сүйлөө аппаратынын булчуңдарында нерв клеткаларынын жетишсиздигинен улам айтылыштын бузулушу.
- **Логоневроз** - сөздүн ритмикалык агымынын бузулушу: сөздөрдүн, муундардын кайталанышы, сүйлөөдө тез-тез токтоп калуу же чечкинсиздик, үндөрдүн атайылап узартылышы.
- **Дисграфия** - жазуу процессинин жарым-жартылай бузулушу: жазуу процессине катышкан жогорку психикалык функциялардын формасыздыгынан улам кайталанган каталар.
- **Дислексия** - окуу процессинин жарым-жартылай бузулушу: окуу процессине катышкан Жогорку психикалык функциялардын формалдашпагандыгынан улам кайталанган каталар.

Кептин оор бузулушунун кеңири таралган түрлөрү:

алалия, дизартрия, логоневроз

Байкоо жүргүзүүдө дисграфиянын белгилеринин мүнөздөмөлөрү төмөнкүдөй болушу мүмкүн:

- Тамгалардын орфографиясынын бузулушу.
- Графикалык окшош же окшош тамгаларды алмаштыруу.
- Сөз тыбыштуу структурасын бурмалоо.
- Сүйлөмдүн түзүлүшүн бурмалоо.
- Жазуу аграмматизми.

❖ Тамгалардын орфографиясынын бузулушу.

Күз - жүз, Сөз - зөз

таяк - таҠк

З
~~З~~еркально

8 2 1 6 4 0 2 5 4 0 5 8 9 3 3 1 7

❖ Графикалык окшош же окшош тамгаларды алмаштыруу.

Быштак – дыштак, кыштак - кытшак

«бонт», «куполся», «ураки», «глозки», «страйка», «тондыш», «сенокас», «тетродь», «журовль», «нарку» и мн. др.

«люжит», «рыжоловы», «убача», «гольшой», «мебведь», «яулоки», «ворожей»...

и – у – «прурода», «села ми ха», «на береги», «кукишка», «криглый», «дедишка», «мы всталу рано», «зелёный кист» (куст)...

т – л – «отасли», «отанция», «стешил», «отисывать», «темнеет», «вытал снежок», «шатка», «настал атрель».

❖ Сөз тыбыштуу структурасын бурмалоо

Китеп – гитеп, көз – көс, автобус – афтобус, дарак – тарак, картошка – кортошка, өтүк - өтук

На сосне прилетела белка. Катя знала
ушей на пуд. Тамчёмон крошкочка кричал
Овцы и козы паслись на луку. В лотке
сидели кребы. Тоша копает утятку.

Звонких и глухих согласных, включая их мягкие пары:

гласа селёный шкавы кове

Твёрдых и мягких согласных, образующихся в
сочетаниях гласных букв (по вертикали) между собой:

ю я ы а
клуч пратки високые сляют

❖ Сүйлөмдүн түзүлүшүн бузулушу

*Балдар топтепти. Улан жа на
Имар жакшы о куйт.*

❖ Жазуу аграмматизми

АГРАММАТИЧЕСКАЯ ПИСГРАФИЯ

Э сидели много дней

Блесу расно от много деревьев

Бумашик маса много живёт бура
медведя, бумшик силы летта.

Сен алма терди. Апа
базар барат. Имар
эки класста окуйт.

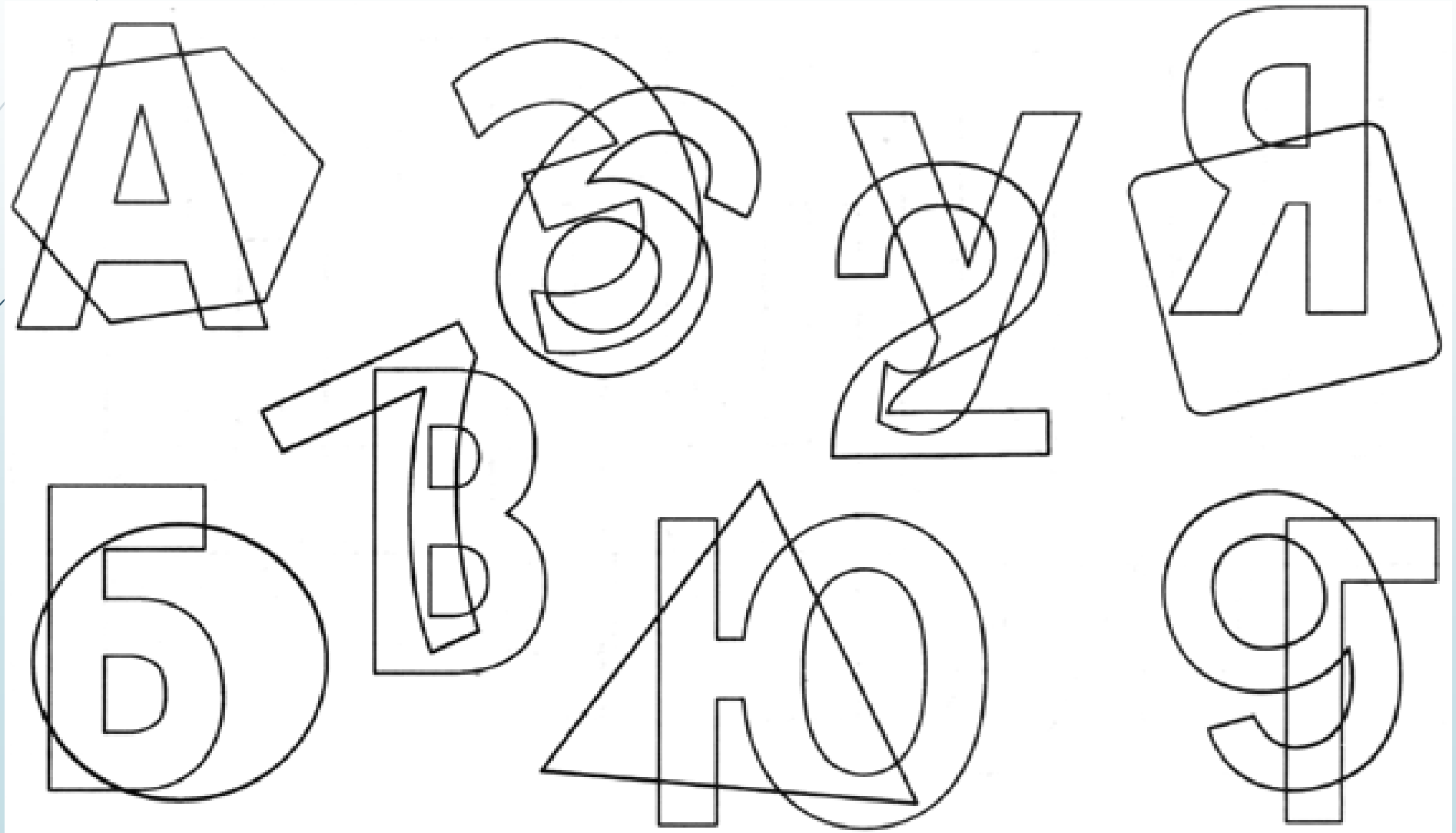
Дислекстик каталар

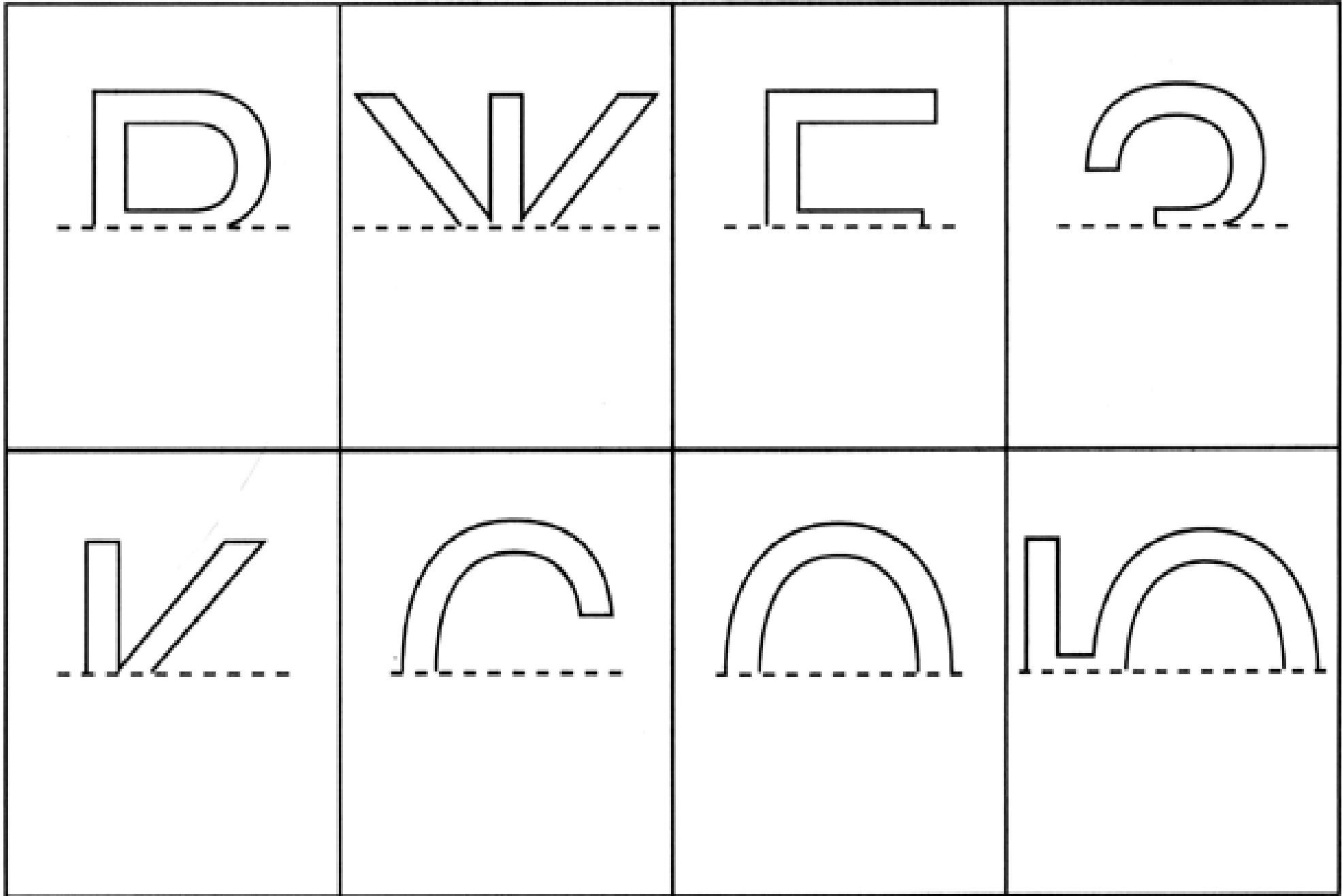
- Окууда тыбыштарды алмаштыруу жана жылдыруу;
- тамгалап (эжелеп) окуу;
- сөздүн тыбыштык-муундук түзүлүшүн бурмалоо;
- окуп түшүнүүсүнүн бузулушу;
- сөздөрдү окшош сөздөр менен алмаштыруу;
- окуп жатканда аграмматизм (сөздөрдү туура өзгөртүү жана сүйлөмдөрдү куруу (экспрессивдүү), ошондой эле грамматикалык формалардын маанисин түшүнбөө (импрессивдүү) грамматикалык жактан туура эместигин көрсөткөн сүйлөө грамматикалык түзүлүшүнүн жалпы бузулушу).

Окууну өздөштүрүүдө кыйынчылыктарга дуушар болгон балдар менен иштөө боюнча мугалимдерге айрым сунуштар.

1. Ар бир окуучунун жөндөмүнө ишенип, ошол ишенимди ага жеткирүүгө аракет кылыңыз. Окуучуңуздун алдыга койгон ар бир кадамына кубаныңыз.
2. Байланыш - окуу көйгөйү бар бала менен байланышты орнотпостон, окуунун натыйжасын ала албайсыз.
3. Окуу жана жазуу кыйынчылыктары бар балдар үчүн материалды ыңгайлаштыруу керек. Окуучуга берилген тапшырманы аткаруу убакытын узартуу зарыл.
4. Окутуп жаткан предметтен сүрөттөрдү табууга аракет кылыңыз, эмоцияга, сезимге, окууга болгон кызыгууга (адабий чыгармалар, музыка, сүрөттөр, мультимедиялык булактар) таасир эте турган кызыктырарлык каражаттарды тартууга аракет кылыңыз.
5. Жеке жардамга муктаж окуучулардын билиминдеги кемчиликтер эске алынышы керек. Сабактарда ар бир окуучу үчүн ийгилик кырдаалын түзүүгө аракет кылыңыз, начар окуган окуучуну активдүү иш-аракеттерге кошуңуз.

Окуу жана жазуу кыйынчылыктарына дуушар болгон балдар үчүн тапшырмалар жана оюндар

1. Сөз ОЮНУ

- Көчөдө жүргөндө ар дайым балаңыз менен сүйлөшүңүз. Жолдо кезиккен бардык нерселерди кезектешип атаңыз. Дайыма жаңы сөздөр менен" таанышып " туруңуз, бирок аны жаңы, татаал лексика менен жүктөбөңүз

2. Сынган сөздөр.

- Балага тааныш сөздөрдү алдын ала даярдап, кагазга басып чыгарыңыз. Ар бир сөздү муундарга бөлүп, муун карталарын бири-бирине аралаштырып, андан кийин баладан "чачыранды" сөз жасоону сураныңыз.

теп

лет

гыч

мы

шык

са

ки

мо

сыз

3. РИФМАЛОО

- Жөнөкөй сөздөр менен башталып, акырындык менен татаал сөздөргө жана рифмаларга өтсөңүз болот.

Мисалы: “**ҮЙ** – **УЙ**”, “**МАЙ** – **ЧАЙ**”,
“**ТАШ** – **БАШ**”, “**БАКА** – **ЧАКА** -
ТАКА”.

Жазуу тилинин жана окуунун бузулушу – айыкпас дарт эмес. Эгер бул көйгөйдү өз убагында байкап, өз убагында чара көрүлсө, анда дисграфияны жана дислексияны жөндөсө болот. Бул көйгөй тез эле жөнгө салынып, оңолуп калбайт. Адегенде адистер менен бир нече ай, мүмкүн жылдар бою системалуу сабактар өтүшү мүмкүн. Эң негизгиси, коррекциялык сабактардын натыйжалуулугу дарыгер, логопед, мугалим жана ата – энелердин тыгыз кызматташтыгын талап кылат.

Эгерде баланын жазуу жүзүндөгү тапшырмаларды аткаруу кыйын болуп жатса, ата-энелер эмне кылышы керек?

- Жазуунун бузулуусу өзүнөн – өзү өтүп кетет деп күтпөңүз, жазуу тили бузулган балдар менен иштөө тажрыйбасы бар квалификациялуу логопедди издеңиз.
- Квалификациялуу логопед жазуу жана окуу механизмдерин билет, жазуу жана окуу учурунда окуучунун башында эмне болуп жаткандыгын түшүнөт.

Disney ПРЕДСТАВЛЯЕТ

ФИЛЬМ СТУДИЙ PVR PICTURES И AAMIR KHAN PRODUCTION FILM

Звёздочки на Земле

(Taare Zameen Par)

продюсер и режиссер **амир кхан**

Каждый ребёнок
уникален

Like stars on Earth

"Жердеги жылдыздар"
тасмасы – тарбиячыларга,
мугалимдерге, балдарга,
АТА-ЭНЕЛЕРге көрүүгө
сунушталат!

A dark blue arrow points from the left edge of the slide towards the first word of the main text. Several thin, light blue curved lines originate from the bottom left corner and sweep upwards and to the right across the slide.

**Көңүл бурганыңыздар
үчүн чоң рахмат!**

Бишкек - 2022